

VOORSTEL VOOR EEN NATIONAAL ARCHIEF VAN FOSSIELE ZOOGDIEREN

M. FREUDENTHAL

Samenvatting van de op 27 april j.l. voor de W.P.Z. te Leiden gehouden inleiding

Het Rijksmuseum van Geologie en Mineralogie (RGM) te Leiden beschikt over een zelfgeconstrueerd data bank-systeem, waarin op het moment de gegevens van ongeveer 200.000 fossielen, gesteenten en mineralen opgenomen zijn. Dit systeem maakt het ons mogelijk allerlei collectiegegevens op te sporen met een minimum aan moeite. Bovendien kan bij het registreren van nieuwe aanwinsten volstaan worden met het slechts éénmaal uitschrijven van de bijbehorende gegevens d.m.v. ponsmachine of computer-terminal. Het moeizaam vele malen uittypen van de gegevens voor de diverse kaartsystemen, labels in de doosjes, etc. kan achterwege blijven, omdat het computerprogramma automatisch alle gewenste catalogi, kaartsystemen, labels, etc. produceert.

Heel in het kort komt het door ons toegepaste systeem op het volgende neer: De gegevens worden ondergebracht in verschillende categorieën, b.v. vindplaats, verzamelaar, genus, species, etc. Binnen elke categorie kennen we 'trefwoorden' en 'overige informatie'. Voor de trefwoorden is een gestandaardiseerde schrijfwijze verplicht; de overige informatie kan men schrijven zoals men wil. De trefwoorden kunnen gebruikt worden voor het verrichten van ingewikkelde zoekoperaties. De gegevens worden aan ponsmachine of terminal uitgetypt. Het computerprogramma controleert of de invoer aan alle eisen voldoet en dit resulteert in een lijst van foutmeldingen. Nadat deze fouten verbeterd zijn, wordt de nieuwe invoer geladen in de data bank. Tijdens dit laden worden de gegevens op verschillende manieren gesorteerd, en deze gesorteerde gegevens worden ingevoegd in de reeds aanwezige identiek gesorteerde catalogi op magneetband. Er zijn standaard zeven verschillende catalogi, elk gesorteerd volgens een ander criterium. Andere sorteer volgorden kunnen op aanvraag gemaakt worden.

De meest gebruikte catalogi zijn:

1. STAMBOEK: Alle gegevens per monster, gesorteerd in volgorde van oplopende stamboeknummers (fig.1).
2. GEOGRAFISCHE CATALOGUS: Een selectie van gegevens per monster, alfabetisch gesorteerd op achtereenvolgens land, vindplaats, genus, species (fig.2).
3. TAXONOMISCHE CATALOGUS: Als 2; de sorteer volgorde is genus, species, land, vindplaats (fig.3).

De catalogi 2 en 3 zijn vergelijkbaar met de vroegere gebruikte kaartsystemen.

Nu dit systeem gedurende meer dan tien jaar bewezen heeft naar volle tevredenheid te werken, kunnen we er zo langzamerhand over gaan denken het op ruimere schaal toe te gaan passen. Tijdens de oprichtingsvergadering van de W.P.Z. heeft de auteur al aangegeven dat er in de toekomst mogelijkheden zouden zijn om ook particuliere collecties in dit systeem op te nemen. Sindsdien is er hard aan gewerkt om dit te realiseren. Het is nu zover dat - indien men dit wenst - deze stap gezet kan worden.

Wat is het doel van een nationaal archief fossiele zoogdieren?

In diverse musea van rijk, provincies en gemeenten alsmede in talloze particuliere verzamelingen bevindt zich een overweldigende hoeveelheid fossiel zoogdiermateriaal. Voorzover het de openbare musea betreft is over het algemeen redelijk bekend wat er aanwezig is, en dit materiaal is ook betrekkelijk goed toegankelijk. Van wat in particuliere

1	AMERSFOORT DE TERP 84612									
	AMERSFOORT HLOGE KLEY 66506 66507 66508 66509 66510 66511 66512 66513 66514 66516 66517 66518 66519 66520 66521 66522 66523 66524									
	AMERSFOORT KAPELDES 66526 66527 66528 66529 66530 66531 66532 66533 66534 66536 66537 66538 66539 66540 66541 66542 66543 66544									
	AMERSFOORT KONIJNENBERG 66488 66489 66490 66491 66492 66493 66494 66495 66496 66497									
2	RGM 14222 REP. POS. NE S1 10 005 S7 FLDNO: CLASS. 990 7123010000 AGE 983-999 ST. V41115 2									
	CERVUS ELAPHUS L. ANTLER									
	LINNE 2									
	LINNE 2, SLUISPUT, PROV. LIMBURG, NETHERLANDS 8-9 M BELOW SURFACE, FROM GRAVEL AND SAND BEDS SEE LETTER I.S. 31, V.B. 31, 1920									
3	RGM 14223 REP. POS. NE S1 10 005 S7 FLDNO: CLASS. 990 7123010000 AGE 983-999 ST. V41110 1									
	CERVIDAE GEN. INDET. SP. INDET. CRANIUM									
	LINNE 2, SLUISPUT, PROV. LIMBURG, NETHERLANDS									
	RGM 94278 BOS TAURUS L. MOL. SUP. MAMMALI CASTRICUM 983999									

FIG. 1, 2, 3: Enige korte uittreksels uit het gegevensbestand van het RGM, zoals gesorteerd in:

- Het STAMBOEK (1)
- De GEOGRAFISCHE CATALOGUS (2)
- De TAXONOMISCHE CATALOGUS (3)

re verzamelingen ligt heeft niemand een overzicht, terwijl het hier toch ongetwijfeld om ten dele zeer waardevol materiaal gaat. De eigenaar van een collectie en enkele van zijn kennissen weten wat er in een bepaalde verzameling ligt, maar niemand weet wat er in totaal in Nederland aanwezig is. Dit kan een belemmering zijn voor het wetenschappelijk onderzoek aan fossiele zoogdieren, zowel voor beroepsmensen als voor amateurs. Noodgedwongen blijft dit onderzoek nu veelal beperkt tot openbare verzamelingen, terwijl misschien veel meer, en ook kwalitatief beter bruikbaar materiaal in particuliere collecties ligt. Het is zelfs mogelijk dat er materiaal bij is van soorten, waarvan het voorkomen in Nederland niet eens bekend is.

Door het opbouwen van een nationaal archief kan men dit overzicht krijgen. Daarnaast kan het uitwisselen van gegevens tussen verzamelaars vergemakkelijkt worden, men kan weten waar men in de omgeving geschikt vergelijkingsmateriaal kan vinden, wie eventueel ruilmateriaal ter beschikking heeft, enz. Kortom, het doel van het archief is het verkrijgen van een overzicht van het Nederlandse materiaal. Dit kan tot gevolg hebben dat het wetenschappelijk werk en het contact tussen verzamelaars en musea, en tussen verzamelaars onderling verbeterd wordt.

Wat zijn de vereisten van een nationaal archief?

Een data bank-systeem staat of valt met standaardisatie. Als voorbeeld het volgende: Stel, er ligt een zandzuiger tussen Rossum en Hedel. Verschillende verzamelaars hebben materiaal van deze zandzuiger. Sommige registreren het materiaal als afkomstig van Rossum, terwijl andere noteren dat het van Hedel afkomstig is. De computer kan uiteraard niet vaststellen dat het in feite om dezelfde vindplaats gaat. Dat moeten we zelf doen, voordat de gegevens in de computer gaan. Zelfs als de één schrijft 'Amsterdam, Sloterdijk', terwijl de ander 'Amsterdam Sloterdijk' zonder komma schrijft, is dit voor de computer al verschillend. Dit geldt ook voor '*Bos primigenius*' of '*Bos primigenius* BOJANUS, 1827'. Zelfs door een kleine schrijffout wordt de standaardisatie verstoord en dit is nadelig voor de bruikbaarheid van het archief.

Standaardisatie moet ook bereikt worden in de manier waarop namen, adressen, telefoonnummers, etc. van verzamelaars vermeld worden.

Ook is het mogelijk dat men weliswaar zijn

gegevens ter beschikking van het nationaal archief wil stellen, maar dat men niet wil dat iedereen ze in handen krijgt, m.a.w. er kan behoefte zijn aan een zekere bescherming van gegevens over bepaalde collecties. Of, iemand wil de aankoop prijs van zijn fossielen in het systeem verwerken, maar deze niet openbaar maken.

Kortom, men zal zich moeten afvragen wat men precies wil, en wat men beslist niet wil, voor er werkelijk gestart wordt (Wijzigingen naderhand zijn natuurlijk altijd mogelijk, maar betekenen dubbel werk).

De voorbereiding van het nationaal archief

Zoals al gezegd beschikt het RGM over een goed werkend systeem, dat in principe geschikt is voor een nationaal archief. Misschien kan dit systeem zonder meer gebruikt worden, misschien moeten bepaalde aanpassingen gemaakt worden. In de grond van de zaak is dat geen probleem, maar wie beoordeelt dat?

De beste aanpak lijkt, om uit de leden van de W.P.Z. een kleine voorbereidingswerkgroep samen te stellen, die zich over de hele voorbereiding en organisatie van het archief gaat buigen. Vragen die daarbij aan de orde zullen moeten komen zijn b.v.:

- Wie kan aan het archief deelnemen? .
Persoonlijk denk ik dat openbare verzamelingen en particuliere verzamelingen moeten kunnen meedoen, maar heb ik bedenkingen tegen commerciële verzamelingen; het moet geen catalogus van een fossielenhandelaar worden.
- Wie is - juridisch - eigenaar van het archief?
- Wie gaat het archief beheren?
- Welke gegevenscategorieën worden in het archief opgenomen?
- Wie heeft toegang tot het archief en hoe worden eventuele kosten berekend?

Nadat deze werkgroep bovengenoemde - en mogelijk vele andere - problemen besproken en opgelost heeft, en uiteraard nadat hiervan verslag gedaan is in een W.P.Z.-vergadering of in Cranium, kan met de tweede fase van de voorbereiding begonnen worden. Deze houdt in het standaardiseren van alle mogelijke gegevens die eventueel in het archief voor kunnen komen. Als voorbeeld wil

ik noemen het inventariseren van vindplaatsen en het gecodeerd vastleggen van de vindplaatsgegevens. Iedere deelnemer zal hieraan zijn bijdrage moeten leveren, maar het feitelijke werk zal door een klein aantal mensen gedaan moeten worden. Mensen die een personal computer ter beschikking hebben zouden hierbij een waardevolle bijdrage kunnen leveren

Deze tweede fase van voorbereiding moet afgesloten worden met een rapportage (b.v. in Cranium, waarbij een handleiding voor de deelnemers gegeven wordt). Ik denk dat het mogelijk is de voorbereiding in ongeveer twee jaar af te ronden.

De feitelijke opbouw van het archief

Als alles goed gaat moet het dus mogelijk zijn over ongeveer twee jaar van start te gaan. Het is echter zeer wel mogelijk vóór die tijd al kleine 'pilot-programma's' te draaien, d.w.z. uit te proberen of het ontworpen systeem in de praktijk ook werkt. Hiervoor zou bijvoorbeeld het bestaande bestand van het RGM gebruikt kunnen worden, plus een beperkte keus uit de verzamelingen van één regionaal museum en één particuliere verzamelaar. Hiermee kan dan ervaring opgedaan worden, die weer in de discussies van de voorbereidingswerkgroep gebruikt kan worden.

Bij de feitelijke opbouw van het archief zal er ongetwijfeld behoefte zijn aan de medewerking van veel mensen. Niet alleen moeten de eigenaars van de collecties bereid zijn mee te doen, maar ook zullen allerlei gegevens (b.v. determinaties) gecontroleerd moeten worden. Het heeft geen zin grote hoeveelheden materiaal in te voeren als de determinaties onbetrouwbaar zijn. Voor de goede orde: Een computersysteem accepteert ook foute gegevens. Ze doen dus geen kwaad, maar je hebt er niks aan.

Bij data banken is heel vaak het invoeren van de gegevens het grote struikelblok. Bij het RGM bijvoorbeeld hebben we een goed computerprogramma, maar door gebrek aan mankracht verloopt de feitelijke opbouw van de data bank traag. Het zal dus duidelijk zijn dat het RGM niet de mankracht heeft om de data-invoer van het nationaal archief te verzorgen. Mogelijk kunnen daarbij leden van de W.P.Z., die de beschikking hebben over een personal computer, een waardevolle bijdrage leveren. Zij zouden bijvoorbeeld een hoeveelheid gegevens op een floppy-disk kunnen verzamelen en, wanneer de disk vol is, deze

ter verwerking naar het RGM kunnen sturen.

Hoeveel tijd de feitelijke opbouw van het archief gaat kosten is niet te zeggen (bovendien is zo een archief nooit 'klaar'). We mogen echter aannemen dat er één à twee jaar na afsluiting van de voorbereidingsfase een redelijk omvangrijke data bank beschikbaar kan zijn.

Nog één slotopmerking wil ik maken: In het voorgaande is uitsluitend gesproken over fossiele zoogdieren. Het spreekt echter vanzelf dat het archief niet tot deze groep beperkt hoeft te blijven. Maar dat is weer een ander verhaal.

ADRES VAN DE AUTEUR:

Rijksmuseum van Geologie en Mineralogie
Hooglandse Kerkgracht 17
2312 HS Leiden

